

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

SZOKOLSZKY Ágnes
SZTE BTK Pszichológiai Intézet
Kognitív és Neuropszichológiai Tanszék
szokolszky@gmail.com

V. KOMLÓSI Annamária
ELTE PPK Személyiség- és Egészségpszichológia Tanszék
v.komlanna@gmail.com

Jelen különszám ihletője az MPT 2014. évi, Marosvásárhelyen tartott nagygyűlése volt. Ezen a rangos szakmai rendezvényen egy reziliencia-szimpoziumot is szerveztünk, és meglepett benünket a várakozásainkhoz képest is jelentős érdeklődés a téma iránt. Ezért is kell köszönetet mondanunk az *Alkalmazott Pszichológia* szerkesztőségének a lehetőségért, hogy ezt a jelenséget a szimpozium kereteihez képest mélyebben is bemutathatjuk.

Ebben a kötetben szeretnénk a terjedelmi keretek adta lehetőségeken belül komplex képet adni a témáról. Jóllehet a reziliencia jelenséget hamar felfedezték a hazai pszichológusok is, a 2014-es MPT-nagygyűlést megelőzően csupán néhány előadás (közülük Kiss Enikő 2013-as MPT-nagygyűlésen tartott plenáris előadását emelnénk ki) és különböző szaklapokban vagy szerkesztett kötetekben megjelenő egy-egy jelentősebb tanulmány (pl. Békés, 2002; Ribiczey, 2008) révén juthatott a téma a súlyának megfelelő interpretálásban a nagyobb szakmai közönség elé.

A lélektan nézőpontjából is fontosnak tűnő reziliencia jelenség napjainkra számos tudományterületet megtermékenyítő „reziliencia-gondolkodássá” emelkedett. Jelen kötet első három tanulmánya (köztük egy ökológus kolléga írása) erről ad számot.

Szokolszky Ágnes és V. Komlósi Annamária bevezető tanulmánya körüljárja azt az újfajta gondolkodási paradigmához vezető folyamatot, amely középpontba helyezte annak megértését, hogy súlyos működési zavar (perturbáció) esetén a komplex adaptív rendszerek hogyan tudják fenntartani önazonosságukat és funkcionális működésüket.

Kuslits Béla tanulmánya azt hangsúlyozza, hogy a társadalmi-ökológiai rendszerek rezilienciája az ismeretlenre való felkészülés kulcsfogalma. A szerző kifejti ennek következményeit egyrészt az ökológiai erőforrások menedzsmentje szempontjából, másrészt ismerteti azt az ökofilozófiai érvelést, miszerint az ember és környezete közötti egység és azonosulás a személyiségfejlődés kulcsfontosságú momentuma.

Szokolszky Ágnes, Palatinus Kinga és Palatinus Zsolt tanulmánya azt hangsúlyozza, hogy a reziliencia megértése elméleti kihívás a pszichológia számára, mert olyan jelenség, amely lényegileg ellentmond a lineáris, kiszámítható oksági magyarázatoknak. A reziliencia

jelensége arra késztet, hogy a pszichológiai magyarázatokban is komolyan vegyük a váratlan változások, a nemlineáris okság, a kontextusfüggő variabilitás és az önszerveződés folyamatait mint a komplex dinamikus rendszerek jellemzőit.

V. Komlósi Annamária és Richter Júlia tanulmánya az elvi kérdéseket is érintve, de gyakorlati konzekvenciákkal mutatja be a közösségi reziliencia jelenségét – a családi rezilienciára külön is kitérve. A közösségi reziliencia támogatásában az interdiszciplinaritás és szakmaközi együttműködés szerepét a 2010-ben bekövetkezett magyar vörösiszap-katasztrófa kutatási és kríziskezelési tapasztalataival illusztrálják.

A további tanulmányok *alkalmazott pszichológiai* nézőpontból mutatnak be a jelenséggel kapcsolatos kutatási eredményeket.

F. Lassú Zsuzsa és szerzőtársai tanulmánya a család és a személyes reziliencia viszonyával foglalkozik, arra keresve választ, hogy milyen empirikus összefüggéseket lehet találni serdülőkorú fiatalok lélektani rugalmassága és az általuk megélt szülői nevelés minősége között, a válás kontextusában.

Sz. Makó Hajnalka és Kiss Enikő Csilla kutatási eredményeken alapuló tanulmánya egészségpszichológiai nézőpontból, az abortusz pszichés traumájával összefüggésben mutatja ki a reziliencia védőfaktor szerepét.

Knapék Éva, Balázs Katalin és Kuritárné Szabó Ildikó klinikai differenciáldiagnosztikai szempontú vizsgálatának célja az, hogy feltárja a kodependens személyek gyermekkori averzív élményei és az ezekkel szemben tanúsított rezilienciájuk összefüggéseit, valamint a kodependens, a borderline és az egészséges személyek korai maladaptív sémái és rezilienciája között megfigyelhető különbségeket.

Végül a sort egy módszertani anyag zárja, amelyben Járai Róbert és munkatársai egy, a személyes pszichológiai reziliencia mérését szolgáló magyar nyelvre adaptált kérdőívet (a Connor–Davidson Skála 10 tételes rövid változata) mutatnak be és tesznek közkinccsé.

Reményeink szerint ebből a körképből láthatóvá válik, hogy a reziliencia aligha kikerülhető, bármely szintjét is próbáljuk vizsgálni a humán működésmódnak. A jelenség gyorsan bekerült a pszichológiai gondolkodásba, sőt a segítő beavatkozások gyakorlatába is, ahogyan ez pl. a 2010-es vörösiszap-katasztrófa kapcsán történt (lásd V. Komlósi és Richter, jelen kötet). Ám azt is konstatálnunk kell, hogy valódi áttörést a pszichológián belül is az jelentene, ha a jelenség súlyához mért támogatást kaphatnának az ilyen irányú kutatások, továbbá szervesen integrálódhatna az egyének és közösségek rezilienciájának pszichológiai támogatása a segítő beavatkozások hazai gyakorlatába, a nemzetközi praxisnak megfelelően.

Érdemes tudatosítanunk, hogy a reziliencia manapság nem csak az ökológia és a lélektan területén kap kiemelkedő figyelmet, de – összetettségének megfelelően – gazdasági, politikai, szociológiai és kultúrantropológiai nézőpontokból is. A reziliencia lényegénél fogva multidiszciplináris jelenség, amely kiválóan illeszkedik a komplex rendszerek kutatásának egyre erősödő trendjébe. Lehetséges, hogy vannak divatjellegű vonásai is a viharosan szélesedő rezilienciakutatásoknak, ennek egyes hátulütőivel (mint például tisztázatlan fogalomhasználat, köznyelvi trivializálódás). Bizonyos azonban, hogy a reziliencia olyan fontos jelenség, amely méltán nyer kiemelt figyelmet a 21. század eleji tudományosságban. Reméljük, kötetünk hozzájárul ahhoz, hogy az Olvasó meggyőződhesen ennek a kijelentésnek az igazáról.

IRODALOM

- BÉKÉS V. (2002): A reziliencia-jelenség avagy az ökológizálódó tudományok tanulságai egy ökológizált episztemológia számára. In: FORRAI G., MARGITAY T. (szerk.): *Tudomány és történet*. Typotex, Budapest. 215–228.
- RIBICZEY N. (2008): A rizikótényezőktől a protektív mechanizmusokig: A reziliencia fogalmának alakulása a pszichológiában. *Alkalmazott Pszichológia*, X. évf. 1–2. sz. 161–171.
- KISS E. (2013): A lelki ellenálló képesség (reziliencia) jelensége az egészségpszichológiai kutatásokban. Előadás. In: VARGHA A. (szerk.): *Kivonatkötet*. MPT XXII. Országos Tudományos Nagygyűlése, Budapest. 8.